

„...O adoptare nediscriminată a capitalismului de consum“

Prin aportul său didactic, științific și publicistic, Lois Palken Rudnick, profesor la Universitatea Statului Massachusetts, Boston și directoare a Programului de Studii Americane de la această universitate, se numără printre cei mai activi promotori ai noilor deschideri și orientări în abordarea culturii americane din perspectivă pluralistă, multiculturală și transnațională.

Viziunea pluralistă și aplicarea criteriilor de rasă, clasă, etnie și sex în redefinirea civilizației și diagnosticarea culturii americane, în special în primele două decenii ale secolului XX, fundamentează a lucrărilor lui Lois Rudnick, precum și volumele editate de ea, așa cum ar fi: 1915: Momentul Cultural: Noua Politică, Noua Femeie, Noua Psihologie, Noua Artă și Noul Teatru în America (coeditat Adele Heller; New Brunswick, N.J., Rutgers University Press, 1991). Interesul pentru istoria socio-culturală, imigrație și etnicitate, conferă originalitate investigațiilor ei literare, care redau literaturii și culturii americane nume de scriitoare și artiste până nu demult ignorate, în special din sud-vestul Statelor Unite, cum ar fi Mabel Dodge Luhan (vezi studiul Mabel Dodge Luhan: Noua Femeie, Noile Lumi; Albuquerque: University of New Mexico Press 1984). În toamna acestui an va apărea de sub tipar încă o carte despre Luhan și epoca ei intitulată Panorame utopice: O Istorie Culturală a Casei lui Mabel Dodge Luhan, 1918-1990 (University of New Mexico Press).

Lois Rudnick este președinta Asociației de Studii Americane din Noua Anglie, membră a Comitetului Executiv al Asociației de Studii Americane din SUA și membră a Comisiei de Experți în Studii Americane din cadrul Agenției de Informații a Statelor Unite.

Preocuparea pentru lansarea unui program de Studii Americane la universitățile din țara noastră și înființarea în cadrul Universității din București a Institutului de Studii Americaniste a determinat ca întrebările adresate lui Lois Rudnick să se refere în special la aspecte legate de modul în care schimbările din societatea americană actuală se reflectă în abordarea fenomenelor culturale și a predării literaturii și civilizației.

Cum s-a născut interesul lui Lois Rudnick pentru domeniul Studiilor Americane?

Introducerea mea în domeniul Studiilor Americane s-a datorat, destul de interesant, influenței unui imigrant danez care studiasse la Harvard cu unul din fondatorii acestor studii, Perry Miller. Jesper Rosenmeier, primul meu profesor de literatură americană din colegiu, mi-a furnizat prima înțelegere reală a culturii americane dintr-o perspectivă holistică. Predind literatura într-un context istoric și cultural, reușea să însușească piesele, romanele și poeziile discutate într-o manieră nemălințită de mine până atunci, deși literatura fusese pasiunea mea încă de pe băncile școlii. A devenit mentorul meu și datorită interesului pentru studii interdisciplinare pe care mi l-a trezit, am hotărât să-mi iau doctoratul în Civilizație Americană în loc de literatură engleză.

Este o hotărâre pe care nu o voi regreta niciodată, fiindcă datorită ei, în perioada studiilor postuniversitare, m-am bucurat de o libertate intelectuală și creatoare, care nu i-a înțotdeauna oferită de celelalte științe umaniste. Nu mă îndoișcă că fără experiența dobândită prin studierea, cercetarea, predarea și publicarea în domeniul Studiilor Americane, n-aș avea astăzi înțelegerea largă necesară analizei valorilor și idealurilor culturii americane și examinării lor în lumina multiplelor conflicte și contradicții dintre ele, realitățile sociale, economice și politice care marchează instituțiile Statelor Unite și viața poporului american.

Semestrul trecut am predat un curs intitulat „Modernismul și Cultura Statelor Unite”, cel mai interdisciplinar și mai incitant din punct de vedere intelectual predat de mine în cei cincisprezece ani la catedră. Am examinat una din perioadele germinale din cultura americană în termenii intersecțiilor ideilor și activităților în inovațiile și reformele politice, sociale și artistice. Am studiat contribuția apărătorilor drepturilor femeilor, a progresiștilor și radicalilor, a artiștilor postimpresioniști, a susținătorilor lui Freud și începuturile teatrului de avangardă.

Cît privește cursurile de literatură americană, predarea se îmbogățește substanțial prin faptul că ofer studenților fundalul contextual care relaționează opera literară studiată și cele mai importante aspecte socio-culturale ale perioadei istorice studiate. Așa de pildă, arăt studenților diapozitive cu peisajele lui Cezanne atunci cînd predau proza timpurie de început a lui Hemingway, în care Hemingway încerca să folosească în așa fel limba, încît să realizeze ceva asemănător cu ceea ce Cezanne realizase pe pînă în experimentele lui cu spațiul și forma.

Ce aveți de spus despre accentul pus în prezent în Statele Unite pe multiculturalism?

Multiculturalismul este una din evoluțiile cele mai importante — și mai puțin înțelese — din învățămîntul american. Pentru că am fost întotdeauna o națiune de imigranți, cu excepția americanilor de baștină care erau stabiliți aici la data primelor explorări europene, s-ar putea crede că manualele și planul nostru de învățămînt ar reflecta întotdeauna faptul că sîntem o societate diversă, alcătuită din oameni reprezentînd majoritatea națiunilor și culturilor lumii. Din păcate, în cea mai mare parte a istoriei învățămîntului american lucrurile nu au stat așa. Multe școli și universități particulare și de stat au început doar în ultimii douăzeci de ani să predea literatura și istoria în care reflectă moștenirile bogate și complexe ale numeroaselor noastre popoare: indieni, chinezi, mexicani, africani și anglo-americani — precum și literatura și istoria femeilor și a celor din clasa muncitorilor.

Faptul că mulți universitari americani (deși nu neapărat majoritatea) se străduiesc să dea învățămîntului un spirit conținut multicultural nu este doar o chestiune de onestitate. Dacă într-o societate deschisă este de importanță vitală să dăm șanse tuturor grupurilor care au contribuit la construirea civilizației noastre, nu este mai puțin important ca studenții aparținînd unor culturi diferite să învețe să se înțeleagă și să se respecte reciproc. Istoria nedreptăților și intoleranței de clasă și rasiale în Statele Unite nu se poate atribui doar sistemului de învățămînt. Dar faptul că înainte de generația mea, cei mai mulți americani treceau prin școală doar cu o brumă de cunoștințe despre viața și experiența majorității popoarelor din America, a contribuit fără îndoială la stereotipurile, prejudecata și lipsa de șanse care au marcat viețile atîtor minorități. Chiar atunci cînd se preda, de pildă, istoria afro-americanelor, elevii și studenții învățau doar despre sclavie, așa încît negrii erau mai întotdeauna priviți doar ca victime, și în foarte rare cazuri ca apărători ai propriei libertăți sau creatori ai propriei culturi.

Creînd un învățămînt multicultural avem o șansă extraordinară de-a face ca tinerii să devină mai conștienți și mai toleranți față de celelalte culturi. Pentru educatori ca mine, aceasta este o chestiune de maximă urgență, dat fiind că situația economică din Statele Unite face din ce în ce mai puțin probabil ca generațiile actuale de copii să mai guste din același vis american al securității economice de care s-au bucurat mulți dintre părinții lor. În timpul erei Reagan — Bush în Statele Unite de-

calajul dintre avuție și venit a crescut dramatic, mulți membri ai clasei de mijloc cunoscînd o scădere a nivelului de trai. Tot mai mulți americani au devenit membri ai unei subclase de săraci în continuă creștere, din care mulți trăiesc în ghettouri periculoase, unde mulți tineri ce și-au pierdut orice speranță de a beneficia de vreo educație sau de a obține o slujbă bună cad pradă drogurilor și violenței.

Ori de câte ori Statele Unite se confruntă cu probleme sociale și economice serioase, americanii au tendința de a încerca să găsească un țap ispășitor pe care să arunce vina. Ironia face ca multiculturalismul să fi devenit în astfel de țap. Conservatorii arunca vina pe el pentru a fi contribuit la fragmentarea și destrămarea presupusei coeziuni a societății noastre asumiînd un grup împotriva altuia, fiecare căutînd să obțină privilegiul pentru sine și uitînd de binele tuturor. Este perfect adevărat că a vedea Statele Unite din propria ei enclavă etnică poate duce la o perspectivă îngustă și egoistă, dar a adera real la multiculturalism înseamnă cu totul altceva. Prin definiție, viziunea promovată de el exclude posibilitatea de a privi dintr-un singur punct de vedere, presupunînd o multitudine de puncte de vedere. Prin tradiție, pe americani i-au unit anumite idealuri legate de „Declarația de independență” și de „Constituție”, dar în ce privește comportamentul social și economic rareori am fost uniți în funcție de rasă, clasă sau regiune. Idealurile noastre naționale promit ele însele, chiar dacă nu au trăit niciodată cu adevărat la înălțimea acestui crez, că sîntem „o guvernare a legilor și nu a oamenilor”, care garantează „fiecăruia „viața, libertatea și căutarea fericirii”. Consider multiculturalismul un mijloc deosebit de important de a ne îngriji ca promisiunea cuprinsă în aceste documente să fie îndeplinită. Răspunzînd la realitățile multiculturalismului în istoria noastră și în învățămîntul nostru, răspundem nu numai celor mai înalte idealuri ale democrației americane ci și esenței a ceea ce cred că înseamnă să fii cetățean al planetei și al așa-zisului „global village” (rom. sat global) cum s-ar putea să devenim cîndva, dacă vom învăța să ne apreciem deosebirile, recunoscîndu-ne totodată fondul comun de umanitate.

V-aș ruga să vă referiți în continuare la relația dintre Studiile Americane și Studiile Feministe, un alt domeniu care a polarizat interesul lumii academice și nu numai, precum și la contribuția pe care considerați că au avut-o teoria și critica feministă asupra reevaluării canonului literar.

Studiile Americane au fost unul din primele domenii care au abordat și au stimulat studie-

rea literaturii, istoriei și culturilor femeilor așa încît multe programe de Studii Feministe au fost inițial găzduite de programele de Studii Americane. Chiar în universitatea mea, unde există programe autonome de Studii Americane și de Studii Feministe, lucrăm în strînsă colaborare, „împrumutînd” profesori și oferînd cursuri pentru care pot opta studenții de la ambele programe. Această relație strînsă nu se datorează doar faptului că este vorba de domenii interdisciplinare, ci și aceluia că Studiile Feministe au contribuit în mare măsură la îmbogățirea și lărgirea domeniului Studiilor Americane și al Literaturii Americane.

Aruncînd o privire retrospectivă la ce s-a realizat în domeniul Studiilor Feministe în universitățile americane în ultimii 20 de ani, rămîn uimită de cantitatea și calitatea muncii. Nu numai că au îmbogățit imens cunoștințele noastre și modul de percepere a literaturii și istoriei americane, descoperînd și redînd tiparului sute de opere scrise de femei care au revitalizat canonul literar pe care îl predăm, dar au slujit și la redefinirea a ceea ce este literatură precum și a întrebărilor pe care trebuie să le punem literaturii scrise de bărbați sau de femei atunci cînd o privim din perspectiva deosebirilor dintre sexe. Scrieri, jurnale și istorisiri orale produse de femei — forme de exprimare desconsiderate odinioară ca fiind neliterare, deși majoritatea femeilor recurgeau la ele din necesitate, datorită lipsei de educație și a îngrădirilor impuse de maternitate, sînt acum texte vitale în discursul nostru despre trecutul și prezentul Americii. Datorită Studiilor Feministe, studenții mei au învățat că atunci cînd citești o operă de ficțiune să se întrebă: „A cui este povestea? Vocile cui se aud sau nu se aud? Ce importanță are lucrul acesta?” Datorită Studiilor Feministe, studenții mei au învățat cum să privească literatura, cel puțin o parte din timp, din perspective care iau în considerare modalitățile în care relațiile dintre personaje și limbajul narațiunii sînt construite din punct de vedere social și cultural pentru a crea anume feluri de așteptări privind modul în care femeile și bărbații gîndesc, acționează și se raportează la lumea înconjurătoare. În cursurile mele generale de literatură americană adesea cuplez romane scrise de femei cu romane scrise de bărbați în aceeași perioadă de timp, spre marea încintare a studenților, pe care îi fascinează întrebările referitoare la deosebirile dintre sexe și relațiile sociale. Și eu sînt la fel de fascinată de modul în care aceste lecturi paralele ridică probleme de limbă, stil și ideologie atît în scrierile bărbaților cît și ale femeilor, care erau mai puțin remarcate sau mai puțin interesante cînd predam canonul tradițional incluzînd aproape numai scriitorii bărbați.

În ultima vreme se vorbește mult de „studii culturale”. Care este locul lor în planul de învățămînt?

Studiile culturale nu sînt subordonate nici unei metodologii sau „școli” de gîndire sau teorii. Sînt eclectice în încercarea de a pătrunde relația dintre sex, clasă, etnicitate și rasă și puterea politică, socială și economică. Nu cred să existe un mijloc mai bun de integrare a unui plan de învățămînt bazat pe științe umaniste decît prin baza sa conceptuală, care ne instruește cum să examinăm artele, mass-media, filosofia, literatura și istoria unei societăți dintr-o multitudine de perspective furnizate de o înțelegere a culturii atît ca proces cît și ca produs al celor puternici și al celor lipsiți de putere. Studiile culturale nu sînt lipsite de o ideologie, cel puțin printre autorii care îmi sînt cei mai utili. Acești critici și erudiți caută să submineze forțele de opresiune și manipulare culturală cu mijloace analitice care pot conferi putere atît individului cît și comunității.

În Statele Unite hegemonia culturii de consum în toate manifestările ei face de importanță critică analiza producțiilor culturale cum ar fi reclama, televiziunea, filmul, video și muzica pop, prin aceea că ea cultivă la tineri conștiința critică necesară pentru a judeca și alege ce este mai bun atît pentru ei cît și pentru societatea lor. Pierderea conștiinței civice de către tinerii americani este unul din cele mai mari pericole cu care ne confruntăm ca societate. Una din grilele mele privind viitorul Europei de Est este ceea ce pare a fi (cel puțin așa se prezintă în presa din Statele Unite), o adoptare nediscriminată a capitalismului de consum. Ar fi o aroganță să nu recunosc că trăiesc într-una din cele mai bogate națiuni de pe glob și că am beneficiat de multe din libertățile economice și personale oferite mie ca cetățean american. Dar ar fi tot o aroganță să nu recunosc că sîntem 6% din populația globului și consumăm peste 35% din resursele omenirii. Procedînd astfel am săracit milioane de americani în folosul unui număr comparativ redus de americani bogăți în propria noastră țară, în timp ce am făcut mult prea mult pentru a degrada pămîntul și a exploata popoarele lumii a treia, în special în emisfera noastră, unde am sprijinit regimuri tiranice și nedemocratice pentru a ne proteja interesele economice.

Aveți acum, în incheiere vreun gînd pentru România?

E minunat că s-a pus cruce sistemului totalitar sub care românii au suferit îngrozitor și pe nedrept. Ar fi, cred, tot atît de îngrozitor dacă românii ar adopta modul nostru de viață fără să-și dea seama că o minoritate va prospera pe seama majorității și că etosul individualist, dacă nu este inclus într-o viziune națională de propășire socială, poate și el să ducă la moartea societății.

Rodica MIHAILA

REDACȚIA
Sergiu ADAM (redactor șef),
Victor MITOCARU,
Stelian NANIĂNU (secretar general de redacție)

Editor: Inspectoratul pentru Cultură și Fundația Academică „George Bacovia” — Bacău
12 PAGINI — 30 L.EI. Manuscrisele reținute se publică în ordinea necesității redactionale.
Materialele nepublicate nu se restituie. Cititorii din străinătate se pot abona prin
„ROMPRESFILATELIA”, sector export import presă P.O. BOX 12-201, telex 1 06 70. București.
Redacția și administrația: Bacău, str. Vasile Alecsandri nr. 7. Telefon: 093/11 24 97

Revista „Ateneu”
este tipărită pe hîrtie
fabricată la
S.G. „Letea” S.A. — Bacău

